

# PAA FJELD OG I SKOG I TRØNDELAGEN FØR OG NU

VED DIREKTØR CARL SCHULZ

## I.

Som den eneste gjenlevende av de medlemmer av foreningen U. C. D., som i 1887 var med paa at stifte Trondhjems Turistforening, og som denne forenings formand 1887—1905 skal jeg — efter opfordring — faa levere et litet bidrag til det aarskrift, som Turistforeningen vil utgi, naar den iaar feirer sit 40-aars jubilæum.

Før turistlivet var kommet i sving i vort land — Den norske Turistforening blev stiftet i 1868 — hadde væsentlig engelske turister fundet veien til bl. a. vore laks- og ørretelver samt ind til vore høifjeldsvidder.

«The British angler is to be found all over the globe» — skriver Sir Henry Pottinger i sin bok: Flood, Fell and Forest, 1905.

Veiloven og landets to første dampskibe — «Constitutionen» og «Prins Carl» — fik man 1826. «Constitutionen» anlöp Kristiania — Kristiansand, delvis Bergen, «Prins Carl» Fredriksværn—Gøteborg —Kjøbenhavn. Fra 1837 trafikerte «Prins Gustaf» Nordland». 1841 fik man dampskibsforbindelse Bergen—Trondhjem.

1660 fik landet sin første kjørevei: Kongsberg—Drammen. Da den danske konge Christian V (1685) drog over Dovre foregik dette paa hesteryggen. Fredrik IV (1704) brukte kariol og Kristian VI (1733) karosse — firhjulet vogn — mange besværligheter. Forbindelsen: Oslo—Trondhjem kom i nogenlunde ordentlig stand i 1789.

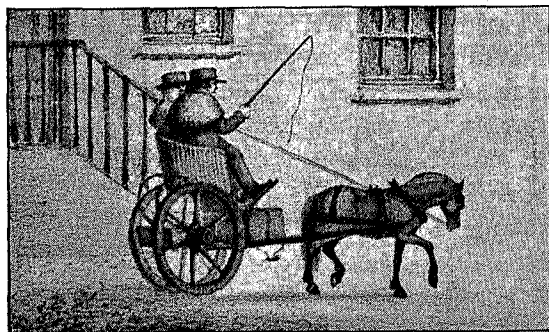
I 1845 utkom Munch's reisekart over det sydlige Norge.

Engländeren Simon Patrick anfører (1743): «Nordmændene er mennesker, som aldrig har set en rose. De tror den er en glo og tør ikke røre ved den».

Dr. E. Pontoppidan sier (Norges naturlige Beskrivelse, 1753): «Reisende hertilands ere saa rare, at de sielden faa betale for sit logement».

Gerhard Schønning foretok en: Reise gjennom en Deel af Norge 1773—1775. Hans reisebetrivelser for det nordenfjeldske Norge og for Gudbrandsdalen er utgit i 3 bind og er meget læseværdige.

Kommunikationsmidlerne var omkring aar 1800 primitive. Oberst Jacob Thode Ræder fortæller (Ungdomserindringer, utgit 1912), at hans forældre med 9 barn og 1 tjenestepike i 1805 drog fra Romsdalen til Trondhjem (hvor hans far var utnævnt til ma-



de Capell Brooke tilvogns.

— 1 maaned + 2 dage mellem Oslo og Aargaard (paa Namdalseid). Her laa en baat med 6 mand og ventet paa ham. Det tok 2 maaneder at komme fra Aargaard til Hammerfest. Under reisen bodde han hos prester og handelsmænd. Paa hans tid hadde Trondhjem og Oslo begge ca. 9000 indb., Tromsø 150 og Bodø 40, Bergen 18,000. I hele Nordlands amt var bare én læge (paa Bodø). v. Buch fortæller, at da han om natten kom ind paa skydsstationen Berkaak, kom stationens folk tumlende splitternakne ut av sine senge.

Engländeren A. de Capell Brooke foretok 1823 og 1827 to reiser til Finmarken og Lapland for at studere lappernes levevis og sprog.

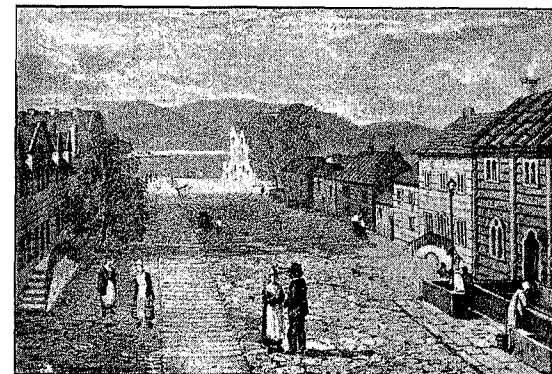
jor) i en aapen baat (med 4 mand) leiet for 1 riksdaler. 35 mil sjøvei. 12 dage underveis.

Den berømte geolog Leopold v. Buch foretok (1807) en reise til Finmarken og derfra over Sverige tilbake til Tyskland. — Han brukte — over Dov-

Han fulgte under sin første reise Leopold von Buch's rute. Da han en aften kom ind paa Stuen skydsstation var der bryllup og dans — a number of pretty girls with high heeled shoes — saa han maatte fortsætte videre. I Trondhjem var «the manners of the inhabitants polished, easy and agreeable». I byens gater saaes ofte røskat. Prisen pr. skind var 12 skilling (40 øre). «As far as Aargaard there is a road though very bad. All roads in Norway end at this place, from which is 700 miles to Northcape only by boats».

Mr. Samuel Laing reiste 1834—1836 over Dovre til Nordtrøndelag «for the moral and political economy of the country». Han bodde bl. a. paa Brosveet ved Levanger og paa Grunnan i Vuku.

Rev. William Bilton (Two summers in Norway, 1840) kom første gang til Namdalen i 1837. 1839 drog han over fjeldet fra Lyster til Bøverdalen. Han gjorde samme indtrykk paa de indfødte «som en chimpanze vilde ha gjort i et fashionable selskab i London». I Trondhjem fandtes ikke noget hotel. Mr. Bilton bodde hos madame Holmberg — a wonderfull old lady — og betalte 16 skilling døgnet for værelse, seng, brænde og lys. Det utgjør 50 øre!



Munkegaten i Trondhjem 1823.

I 1850—1860-aarene kommer flere og flere engelske turister til Norge. De fandt veien til Tydalen, Brækkebygden og Glommens vassdrag samt ind til Fæmund. I 1863 drog saaledes en englænder, Mr. Warren, omkring paa høifjeldsvidderne mellem Tydalen og Meraker — telt, kløvheste, fuglehunde. Jomfruelige trakter den gang.

I 1864 foretok mægler I. G. Matzow, brigadeintendant Juell, forstander Schiwe og kjøbmand Chr. Lorck en utflugt til Tydalen,

som dengang var et — for Trondhjems indvaanere — terra incognita. De var alle harejægere. Veien over «Kubjørgen» var saavidt farbar. Juell meddeler (En gammel Jægers Erindringer, 1875), at en bjørn her dagen i forveien hadde slaat ihjel en ko.

Da jeg 1883 første gang kom til Tydalen, fik jeg høre om baade Mr. Warren og ovennævnte jægerlaug fra Trondhjem. Paa Løvøien traf jeg en skotsk prest, Rev. Ogilvie, som drev ørretfiske i Tya.

I 1884 kom jeg første gang paa Nedalen. Bare én bymand hadde da — paa mange aar — været der før — en svensk botaniker, Alin. Forholdene paa Nedalen var da yderst primitive. Men Jon og Marit Nedal (de er begge forlængst døde) var venlige og prægtige folk.

Troldheimen var endnu ikke opdaget. Første gang jeg drog gjennom dette fjeldkompleks i 1889 fra Romunstadbygden til Folladalen og gjennom Nøstaadalen til Kaarvatn i Todalen, var Troldheimshytten ikke færdig. Jeg overnattet paa Liavolden, hvor der dengang var en fast beboer, Arnt Liagaren.

Jeg kan ikke erindre, at der blandt ungdommen i Trondhjem i sidste halvdel av 1860-aarene var andre, som foretok egentlige turistfærder end Hagbarth og Annar Strøm (sønner av borgermester Strøm) og jeg samt Bernhard Brønne og Ingvald Undset. Vi gik i samme klasse paa Kathedralskolen (studenter fra 1871).

Vi førstnævnte tre klassekamerater foretok utflugter til Selbu, Orkedalen og Sognli, og følgende — efter datidens forhold — ret remarkable færder — 1868—1870:

Til Gjøljlivand. Hit kom vi med dampskib til Brækstad. Herfra baatskyds forbi Høibakken til Dueskar i Skjørna. Saa over fjeldet til gaarden Gjøljlien. Konservator Th. Petersen meddeler mig, at man nu — med bil — kan komme ind til denne gaard. Masser av ørret i vandet. Al ørreten var pen og velnæret, men hadde fuldt av bædelorm i indvoldene. Baade Gjøljlifolket og vi spiste dog ørreten med god appetit.

Fra Lundamo i Horg drog vi langs Lundasokna op til Haaene

og Samsjøen. I Haaene fik jeg (paa sluk) en ørret (ca. 2 mark) med 3 vandspidsmus i maven. En stor oplevelse for os — selvfølgelig.

Over Klæbu, Teigen og Brøttem gik vi over Brungmarken til Tangvoldsjø, som — hadde vi hørt — skulde være et fiskerikt vand. Ikke en eneste ørret fik vi der. I Samsjøen slog det bedre til. Vi kom ned i Singsaas.

Brønne og Undset foretok i 1870 følgende ganske vidløftige turistfærd tilfjelds: Mostadmarken—Selbu—Tydalen—Nedalen—Gilsaa Hytte—Meraker—Stjørdalen. Disse to var de første turister hos «Nybyggeren ved Nea» (paa Nedalen) og paa Gilsaa Hytte. De maatte vade over Nea, som er ganske dyb. De kjendte ikke til vadet længere oppe i elven.

Nu er alle fjeldovergange forlængst oparbeidet og 1 baat stationert paa hver side av Nea. Turistforeningen som eier Nedalen, har der en komfortabel hytte. Gamle hytteskriver Iversen paa Gilsaa hytte hadde aldrig før været hjemsøkt av turister. Han slog — paa nattens tid — først døren i for de to fjeldvandrere. De var ikke netop særlig præsentable. Brønne hadde — med hele sin person — gaat ned i en myr. For aften, nattelogi og frokost betalte de paa Fossan (Tydalen) og paa Gilsaa 12 skilling = 40 øre pro persona. Hele turen kom paa 3 Spd. = 12 kr. for hver.

## II.

Det har faldt i min lykelige lod — gjennom 60 aar — at lære at kjende vort vidunderlig vakre land — kanskje som faa — helt fra Kirkenæs sydover til og med Hardanger — og over alle fjeldvidder i det centrale Norge. Bedst kjendt er jeg i Sør-Trøndelag — delvis ogsaa i Nord-Trøndelag. Sommeren 1912 tilbragte jeg paa Svalbard og leverte herom meddelelser i Turistforeningens jubileumsskrift 1912.

Naturglæden har jeg hat i fuldeste maal. I de sidste 37 aar har min hustru fulgt mig paa alle mine færder — i tykt og tyndt. Bare en eneste gang har jeg mødt væsentlige vanskeligheter, det var i 1875. Hele sommeren igjennem hadde jeg ledsaget professor Th. Kjerulf paa geologiske undersøkelser fra Nordfjord ned til Har-

danger. Professoren drog overland til Oslo. Jeg fik i opdrag at gaa over fra Flaamsdalen til Hallingdal. Samme vei skulde en ung stud. med. Dalsbotn fra Flaam. Han kjendte veien — sa han. Den smule niste, vi hadde med os, strøk med første dagen. 2 nætter laa vi ute. I noksaa forkommen tilstand kom vi omsider ned til Strandevand — derfra til Gudbrands gaard i Gol. Ti aar før hadde amtmand Breder med følge drat omtrent samme vei (Den norske Turistforenings aarbok, 1923). De hadde med sig mye hermetik, brændevin, vin, uldtroier m. m. m. Ride- og kløvheste — førere. Student Dalsbotn hadde med sig en halvflaske sur «prim» — jeg et par smaa bokser hermetiske frikadeller.

Fra min første ungdom har jeg været utstyrt med et stærkt utpræget jagtinstinkt. Her har jeg noksaa mange synder paa min samvittighet. I vor realistiske tid oplever ingen noget slikt som den først saa lidenskabelige jæger og senere saa hellige St. Hubertus oplevet i fordums dage. Han sluttet med al jagt, efter at han i skogen mødte en hjort, mellem hvis gyldne horn der straalte et kors, kristendommens symbol.

Efter naturens orden kommer man imidlertid med aarene ind paa tanker, som Bengt Berg fremholder «om slutna familjekretsar i naturen, från vilka vi människor genom många släktleds ogärningar blifvit utstötta».

Det er utvilsomt saa, at «det oftest er mennesket, som volder sorg og forstyrrelse i skogen» (Johs. Kjesbu, Paa Jagt, 1913), og at der «i skog og mark, paa eng og myr lever dyr, som det er stor synd at skyte» (Ivan Turgeniew: En Jægers dagbok). Desværre er det nok saa: «I en jægers fotspor gaar sjelden liv» (prof. Wesenberg-Lund). Det er nu mange aar siden jeg har kunnet løsne et skud. Under mine vandringer i skog og over fjeld har jeg hat og har den største glæde ved at studere det dyreliv, som man kan komme over. Det var ikke saa sjelden — for en del aar siden — at træffe paa ialfald unge fjeldvandrere utrustet med gevær. Nu er «jagt med kamera» oftest kommet i geværets sted. Med sir Henry Pottinger maa jeg imidlertid si: «Travelling as a mere tourist, I, of course has a rod with me». Fluefisket opgir jeg ikke, saa længe jeg kan færdes langs en elv med min stang.

## III.

Den turist, fjeldvandreren og naturvenen, som har færdes utover vore (nordenfjeldske) fjeldvidder i de sidste decennier — især siden 1880-aarene — vil ha lagt merke til, at dyrelivet overalt — i skog og paa fjeld — har tat av — voldsomt av. Denne erfaring har man gjort i alle 3 nordiske lande. Vi er her inde paa et problem, som maa interessere enhver turist. Det er bare bra og nyttig, at de som nu færdes i skog og paa fjeld blir gjort opmerksom paa disse sørgelige og for vort land — i mange henseender — utvilsomt beklagelige forhold. Jeg skal her indskrænke mig til fuglelivet. Man ser det ogsaa i Trondhjems umiddelbare nærhet. I skogene omkring Cicilienborg og Marielyst hækket i 1860—1870-aarene masser av trost og alle slags sangfugle. Rundt omkring Trondhem hørte man hele sommeren igjennem akerriksen. Hver vaar slog store flokker av heilo sig ned paa markerne paa Snau-Strinda under trækket tilfjelds. I Kuhaugene var orfugl. Bak Kristiansten fæstning var en dam med salamander (triton punctatus). Den eksisterer ikke mer. Paa Lademofjæren var — især under vaar- og høst-trækket — et yrende fugleliv: Sjø- og vadefugle. Stor rikdom av arter. I min tid lærte vi paa den «lærde skole» væsentlig latin og græsk. Naturhistorie var helt fremmed. Men interessen for naturen var dog stor. Arild Huitfeldt (død som minister i Madrid) og Hermann Riddervold Smith (død som distriktslæge paa Ørlandet) var saaledes interesserte ornithologer, de stoppet ut fugle. Andre var ivrige entomologer. Nogen la sig til eggsamlinger. Sit materiale fik Huitfeldt og Smith for en del paa Lademofjæren. De gik i mesterlektion, jeg i en layere klasse, men jeg fik følge med nærmest som apportør, og fik for mine fortjenester paa Lademofjæren av Arild Huitfeldt: C. G. Friderich's Haus- und Jagdvögel, 1863. Den bok har jeg endnu med den oprindelige eiers marginalnoter.

Bymarken var fullstændig ukjent for Trondhjems indvaanere, før Trondhjems Turistforening tok fat her — fik anlagt gangstier gjennom Graakals-, Gjeitfjeldets og Storheias omraader og fik arbeidet kjørevei til Skistuen og videre til Graakallen.

Den eneste, som hadde sin faste gang op til Graakallen, var bryggerimester Olsen i Dahls bryggeri. Man sa, at han hadde øl-

flasker og haardkokte egg gjemt nede i et myrhum — nord for den nuværende stenvarde. Utover i 1870—1880-aarene var der i Bymarken er rikt fugleliv: Tiur, orfugl, rype, rugde, bekkasiner (paa Helkansæter var en bekkasinlek), sangfugle m. v.

I 1886 skjøt en enkelt jæger (furer O. Andersen) paa en dag 26 ryper paa Gjeitfjeldet og 29 ryper paa Storheia, i 1889 30 ryper under Gjeitfjeldet — og likemange orfugl. Den samme jæger skjøt 1890 — 21 rugder i Bymarken. Jeg kan erindre en dag med stekende solskin. Min setter «Bella» og jeg drog op til Graakallen for at se efter ryper. Tiden var knapp. Jeg gjorde ikke veien lang. Kom gjennemsved op til toppen av Graakallen. Rigget alle klær av til tørk paa fjeldet. In puris naturalibus skjøt jeg likeunder Graakallen 5 ryper. I 1885 skjøt dr. Fr. Bødtker og jeg paa en kort formiddagsjagt — 15 ryper paa Storheia.

Og fisket i Bymarken?

I 1880-aarene hadde maler Engan (som bodde paa Lavolden) en fiskerhytte paa en holme i Kvistingen. Her drev ogsaa skomaker Randal stadig ørretfiske. Jeg ogsaa. O. Andersen kunde paa en nat her — med mark — ta ind 50 ørret paa 1,5—2 mark. Han mener engang at ha hat paa kroken en ørret paa 7—9 kg. Det kan gjerne være. I Aursunden er tat ørret paa 12 kg. Svære ørretter er tat i Lierne og nede i Østerdalen for ikke at tale om i Mjøsen. Sammen med Albert Schiwe, forlængst død som stationsmester paa Reitan station, fik jeg i 1873 — paa naturlig sluk en ørret paa 24 mark i Selbusjøen. Og Kobberdammen? Her fik O. Andersen 1882 en ørret paa 13 mark! Her har jeg i 1890-aarene bare faat nogen smaa, vantroevne røyr. Det var i 1884 — saavidt erindres. Ørret var sat ut i Theisendammen. Stadsingeniør Dahl gav mig tilladelse til at fiske der en aftenstund. Han vilde gjerne faa greie paa ørretens vekst. Skogvogteren rodde. Brigademusikken spillet løs nede i «Hjorten». Jeg dorget med flue. Næste morgen kunde jeg presentere for Dahl et vakkert knippe ørret paa 1½—2 mark. Det er ikke ofte det falder i en fiskers lod at dra ørret under fuld hornmusik. Nu — vet enhver — er det taust og stille i Bymarkens skoge og ikke noget ørretfiske i dens vand. Brigadeintendant Juell (En gammel jagers Erindringer, 1875) drev harejagt «paa Stenberget». Børnejagt drev han paa Gjeitestranden. Paa hans tider var der adskillig bjørn og-

saa i Mostadmarken. Der drev en englænder, kapt. Ferrand, børnejagt.

Olaf Grilstad — en av vore turistveteraner — har «i gamle dage» set rype ovenfor Bergslien. Rigtignok var det en vinterdag. Gerhard Schøning (Reise gjennom en Deel af Norge, 1773—1775) fortæller, at der paa hans tid paa Tautra var masser av vildgjæs, brokfugle, brushaner, snepper, heilo, bekkasiner. Av al denne herlighet er forlængst — intet igjen.

I midten av 1860-aarene hadde Trondhjem omkring 19,000 indb. Flere steds i byen var der fjøs. Sommeren igjennem beitet kjørene i Bymarken. Om kveldene kom de — paa egen haand — ruslende hjem gjennom Skanseporten og Kongens gate (Gjeilene) til sine respektive eiere. Riksarkivar Huitfeldt meddeler i sine «optegnelser» (1911), at slikt kunde man se ogsaa nede i Oslo omtrent paa de tider. Omkring 1860 hadde Oslo 39,000 indb.

#### IV.

Ser vi nu hen til de nordenfjeldske høifjeldsvidder, saa frembyr disse i vore dage et rent trøstesløst totalbillede for fuglelivets vedkommende.

Allerede i 1912 anførte Collett, at heilo, dobbeltbekkasiner, rugder m. v. var blit sjeldne ikke bare i Norge men overalt i Europa. I 1880-aarene var der utover Tydalsfjeldene meget bekkasiner. De drog ned fra fjeldet omkring 15. august og samlet sig paa Neoiene i Selbu. Dermed er det forlængst slut. Mens vi heroppe hos os i 1880-aarene fandt heilo strødd utover hele fjeldet, glutsnepper, rødbenet sneppe ved alle smaa vand, boltit, pipplærke, bergfink, stendulp, gulerle — traner ute paa myrene — o. s. v., hjerpe og nøddeskrike i skogene, ænder ved de fleste større vasdrag, svaler under hustakene op gjennom vore dalfører, saa er det nu en hel sjeldenhed at faa høre heiloens melankolske floiten og sneppens klagende triller, at finde hjerpe og nøddeskrike i skogene — svaler paa gaardene. Fra Glaamas utløp i Aursunden op gjennom Ridalen — et turiststrøk, som saa mange kjender — hadde man for 4—5 decennier siden masser av spids- og brednæbbede ænder. Prof. Helland sa allerede i 1898: «Disse andejagter er nu blit uden betydning». Paa fjeldene omkring Tydalen var der saa sent som i 1860-aarene meget rovfugl, falk, fjeldvaak, høker, nu og da en ørn. Paa rektan-

gelkartene nordenfjelds finder man navne som: Falkfangervola, Falkhytvola, Falkfangerhøgda, Falkfangerhø, Falksnydden m. v. Nu sees aldrig en falk. Den sidste, jeg saa, skjøt jeg 1893 paa fjeldet mellem Tyvold og Moldingalen. Jeg overrasket den sittende ensom og forladt paa marken.

Hvor er det blit av rovfuglene og især jagtfalken?

G. Schøning (1775) beretter om utenlandske falkfangere paa fjeldet nordenfjelds. Collett meddeler, at der 1876 av engelske falkfangere blev tat 11 jagtfalke paa Dovre. Den før for sit rike fugleliv — snepper, bekkasiner, ænder m. v. — saa berømte Fokstumyr paa Dovre er nu ikke — paa langt nær — hvad den engang var. Allerede forstmester Barth var opmerksom herpaa.

Professor Robert Collett har sagt (1912): «Dyrelivet inden vort lands grænser er i de senere aar blit fattigere for hver dag som er gaat. I vore skoge blir sangere og andre smaafugle færre og færre. Vore naaleskoge blir aar for aar fattigere paa vildt. De fleste strandbredder paa vort lands sydvestkyst staar nu — under træk-tiderne — tomme. Denne sterke avtagen har især været kjendelig siden ottiaarene».

Konservator Th. Petersen, erfaren fjeldvandrer og naturven, sa (1924): «Mennesket har været en daarlig husholder. Den dødens taushet, som i vore dage hviler over skog og vidder, er en tung anklage, som burde mane til at fare varsomt frem med de rester, som endnu er tilbake av en svunden herlighet».

Zoologen dr. Ørjan Olsen skriver (Norge, no. 13, 1926), at alt dyre- og fugleliv siden 1880-aarene har tat voildsomt av overallt hertillands — ogsaa paa de trakter (nordpaa), hvor han særlig er kjendt. «Det tystner i skogene».

En turist skrev nylig (1926) fra Hardangervidda: «Dag efter dag har jeg gjennomstreifet Vidda paa kryds og tvers. Det er blit saa besynderlig dødt i fjeldet. Ikke en falk, en and eller en sneppe at se».

Det var i begynnelsen av 1890-aarene — de første dage av juni. Sammen med Ernst Tønseth foretok jeg en tur over Søvasli til Hevne. Man passerer et sted, som kaldes «Dyregraven». De bratte lier er bevokset med løv- og granskog. Solsiden. Et yrende fugleliv. En betagende, fuldtonende sang fra — sikkert — hundreder av

struber. Saa kom jeg ca. 30 aar senere forbi — igjen i juni. Dødens stilhet.

I Sverige og Danmark har man — som foran berørt — gjort de samme erfaringer, som i vort land. Det heter: «Den Nordiske fuglelvordens skjæbnetime er kommet. Svalerne er blit borte i Mellem- og Sydsverige. Rugepladsene for gjæs og ænder oppe i Norden staar tomme».

I Danmark (Naturens Verden, 1926) kaldes fuglelivets avtagen for «en national ulykke» — «vældige økonomiske tab for land-, skogs- og havebruk». Ogsaa dernede er rovfuglene næsten forsvundet. Dansk Jægerforening betragter dette som en ulykke. Man vil ha rovfuglene fredet. De har — mener man dernede — sin mission i naturens husholdning, som vi saa litet forstaar os paa. Hertillands rydder man energisk op blandt dem ved saksefangst.

Den danske professor Wesenberg-Lund skriver (1926): «Skogene gjenlød før av spetternes hamren, fuglesangen var rikere, mer fuldtonende, svalerne talrikere. Skogene er blit tause og stille». Axel Koefod (Danmarks Ynglefugle, 1926) paaviser, at flere fuglearter er forsvundet fra Danmarks fauna som ynglefugle.

Robert Collett sa (1912): «Størstedelen av trækfugle, som ser lyset heroppe i Norden, ser aldrig sine hjem igjen».

Hvor ligger aarsakerne til denne sorgelige historie og hvilke er botemidlerne?

Er der skjulte og ukjendte, naturlige aarsaker eller spiller ogsaa her menneskets hensynsløse indgripen den væsentligste rolle?

Dr. Ørjan Olsen sa (1926): «Hovedmassen av trækfuglene blit fanget eller nedskudt underveis».

Collett meddelte (1912), at der til en enkelt vildthandler i Oslo i 1889 blev sendt 5000 *snespurve*, som er Svalbards «sangfugl».

Prof. Wesenberg-Lund oplyser, at der under fugletrækkene staar utspændt «fuglekøjer» fra Fanø rundt Nordsjøkysten til de britiske øer.

I Østpreussen kan fanges aarlig ca. 1 million trost. I Mellemeuropa drives — under trækket — sterk jagt paa spover og rugder.

Barth meddelte (1881), at «sportsjægere» skyter ned masser av trækfugler i Sydeuropa og Lilleasien. I 3 dage skjøt 3 engelske «sportsjægere» nede paa Peloppones over 1000 rugder.

Italienske «sportsjægere» driver — med hunde — en vældig jagt paa lærker. I Syd-Frankrike og Norditalien fanges smaafulge kanske i millionvis i utspændte net — tildels ved hjælp av blindede lokkefulge, som vinteren igjennem holdes i kolde kjældere. Dr. A. Munthe (Bref og Skitsor) fortæller, at indbyggerne paa Capri lever av turister og fuglefangst. I træktiderne — hver vaar og høst — fanger de ind 50,000—70,000 trækfulge.

Mange mener, at fyrtaarnene, hvis antal tiltar aar om andet, i de mørke høstnætter er ødelæggende for trækfulgene. Efter Collett blev 13. oktober 1891 paa én nat ved Lister og Lindesnæs fyr dræpt 942 stær, trost, rødkjælker, rødstjert m. v. Ved Helgolands fyr, som ligger i fuglernes trækvei, kan man efter professor Gähke — paa det ydre galleri om morgenen finde op til et hundrede fulge, som har slaat sig ihjel mot fyrlyktens tykke glas i nattens løp. Efter: Fuglene ved danske fyr, 1926, R. Hørring, blev der under træktiderne 1924 slaat ihjel ca. 8000 fulge: Ænder, vadefule, trostefule, smaafulge o. s. v. ved ca. 40 av Danmarks fyr. Har trækfulgene tiltrods for alle farer faat karret sig ned til Afrika, saa faar de — efter Bengt Berg — der være i fred.

I Sverige og Danmark søker de videnskabelige institutioner nu at faa istand internationale fredningsbestemmelser for trækfulgene. En international ornithologisk kongres i mai ifjor i Kjøbenhavn har nedsat en fredningskomité for at faa beskyttet trækfulgene.

## EN TUR I RIAST OG ESSAND DISTRIKTENE

AV ODD KLINGENBERG

*Omnès sunt divites, qui  
coelo et terra frui possunt.*

For den som er blitt glad i fjellet lokker det hvert år og det selv om en tur i fjellet utføres pliktmessig og i embeds medfør. Så var ialfall min følelse da jeg den 20. august 1926 med Rørostoget drog oover til lappedistriktene. På Røros traff jeg lappefogd Guldahl, med hvem jeg allerede året før hadde foretatt befarung i de sydlige renbeitedistrikter, Fæmund og Tolgen. Lappefogden kjenner fjellet som hjemmemarken, og med ham som følgesvenn og to kjekke samer som bagasjebærere hadde jeg forventning om en herlig og behagelig tur. Vi skulde befare Riast- og Essanddistriktene. Til å begynne med møttes vi av regn og det var jo litt sent på året, men det betok oss ikke vår glade forventning.

Fra Røros tok vi med bil til Skottgården i Brekken. Efter middag fortsatte vi forbi Myrmoen til Storelvvold. Her overnattedes i Abraham Brynildsvolds stue, som drives for Trondhjems Turistforening. Brynildsvold fortalte oss om sin erfaring fra seterdriften og forholdet til samene og rendriften. Det var gode ord som blev talt herom, og ikke sporet jeg hos denne forstandige bonde-mann nogen uvilje mot fjellets sønner. Ut på morgenen den 21. august møtte våre bagasjebærere, samene Lars Nilsen Holm, årets formann i Riastdistriktet, og Nils Danielsen. Den sistes slektsnavn er Gohte, fortalte han. Samene omtaler sine forhold og sine følelser for fedrelandet; det er ikke liten tradisjonsfølelse og familienstolthet hos disse folk, og gode norske borgere er de. Vi drog ivei til Fjellheim, hvor samene Anders Paulsen og hustru Sara viste oss god og vennlig gjestfrihet. På Fjellheim holdtes møte med Riastdistriktets tilstedeværende samer. Der drøftedes forskjellige